

popeljal na Krk, kjer se je mnogo razgovarjal s škofom Mahničem.

Poleg za „Dom in Svet“ se Poljaki posebno zanimajo za našo izborno krščansko revijo „Katoliški Obzornik“. Krakovski „Czas“ je pod naslovom „Slovenec o ideji poljsko-slovanski“ prinesel simpatično pisan obširen referat o spisu „Slovanska in poljska ideja“ (v 3. št. „Katol. Obzornika“).

V 1. letošnji številki izborne in ugledne poljske katoliške revije „Przegląd Powszechny“ je mladi gimnazijski profesor Jan Magiera napisal lep referat o „Dom in Svetu“; spominja se umrlega ustanovnika in večletnega urednika nepozabnega dr. Fr. Lampeta in pohvalno omenja leposlovno in znanstveno vsebino našega lista.

Tako se je napravila v kratkem času živa in trdna duševna zveza med Poljaki in Slovenci. Da bo pa ta zveza imela še obilnejši uspeh, se moramo mi še bolj kakor dosedaj zanimati za Poljake in za njih visokorazvito narodno kulturo in umetnost. F. G.

Jan Kubelik in „Česká filharmonie“. Slavljeni češki goslar Jan Kubelik je storil češki glasbi veliko uslugo. „Česká filharmonie“, o kateri smo poročali na str. 123., je prišla v denarne zadrege. Zbor izvrstnih umetnikov bi se bil moral raziti. Kubelik pa, kateri si je s svojimi zvonkimi goslimi širom sveta pridobil veliko premoženje, je rešil izbrani orkester s tem, da ga je vzel vsega v svojo službo. To je prvi zgled, da je samostojen koncertist engajiral cel orkester. Kubelik je priredil prve koncerte na Angleškem. Kaj takega pa premore tudi le Kubelik.

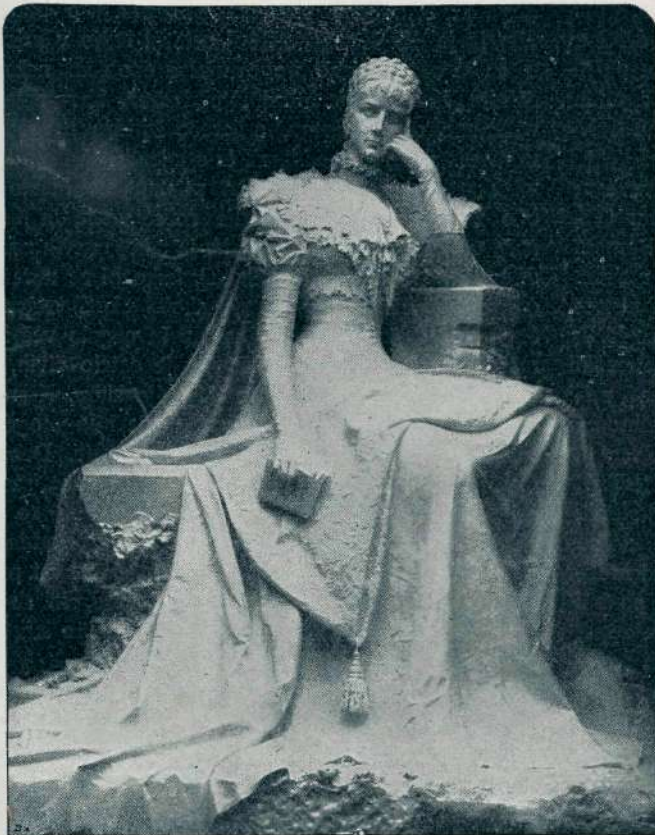
Gl'eb Iv. Uspenskij (rojen l. 1840.), znameniti ruski pisatelj, je umrl 24. marca 1902. Izprva je v svojih spisih risal življenje ruskih izobraženih krogov, potem se je pa zatekel k preprostemu narodu. Podobno kakor Tolstoj je bil tudi Uspenskij prepričan, da stoji življenje preprostega naroda neprimerno višje, kakor pa življenje „omikancev“. Zato je z veliko ljubeznijo opazoval in opisoval življenje preprostega naroda; s tem si je pridobil največ zaslug za rusko književnost. S svojimi spisi je v ruski literaturi ustvaril novo smer „narodnikov“. L. 1876. je obiskal Srbijo; v svojih „Pismih iz Srbije“ je pokazal, da je globoko proučil psihologijo srbskih kmetov. Glavni in najhvaležnejši predmet njegovih spisov je pa ruski mužik s svojo otožnostjo in radostjo, s svojimi dobrimi in slabimi lastnostmi. Uspenskij je bil izvrsten poznavavec kmečkega življenja; globoko je gledal v dušo preprostega ljudstva. Njegova analiza je resnična in živa, njegova sinteza in njegove ideje, ki jih izvaja iz življenja, pa niso tako zanesljive. Za preprosti narod je živel in delal, z njim je sočustvoval in žaloval. Žalostni položaj ruskega kmeta mu je zagrenil zadnja leta njegovega življenja in zmračil njegovega duha.

Spomenik cesarice Elizabete v Montreuxu.

Kdo se ne spominja z žalostjo onega dne, ko je pretresel Avstrijo tužni glas, da je zločinska roka prebodla s smrtonosnim orožjem blago srce soproge našega presvetlega vladarja? Cesarica Elizabeta je živela rada na samem, daleč proč od dvornih krogov. Gnalo jo je vun v prsto naravo. Ali je zrla s svojega gradu „Ahilejona“ na Krfu na morja nepregledno ravan, ali se je pa zatekala pod vznožje nebotičnih planin. V gorati Švici si je bila izbrala ob Genevskem jezeru mirno letovišče v prijaznem mestecu Montreux (izg. Montré). In ko je bila nekoč — bilo je dne 10. septembra 1898 v Genevi na izprehodu, jo je zalezoval tam eden od one brezbožne stranke, ki je zapriseгла smrt vladarjem in pogin vsej sedanji družbi. Zavratno jo je napadel in ji porinil bodalo v prsi. Morivca so vklenili in po švicarski postavi obsodili v dosmrtno ječo. Pred nekaj dnevi smo brali v časopisih, da je nesrečnež zblaznel v svoji temni ječi. V Montreuxu pa so postavili naši cesarici spomenik, ki ga kaže naša slika.

Gerhart Hauptmann. Med novejšimi dramatikami je posebno Gerhart Hauptmann dosegel nenadno in nepričakovano slavo. Seveda je samo en del kritikov navdušen zanj; mnogo treznih slovstvenikov pa ni prav zadovoljnih z njegovo umetnostjo. Hauptmann ni pisatelj samostojnega mišljenja, ampak odvisen od nazorov, ki ravno prevladujejo v javnem mnenju. V mladosti je dolgo iskal pravega poklica. Obiskoval je umetniške šole, da postane kipar, je potoval in se slednjič oženil kot triindvajsetletni mladenič. Priženil je toliko doto, da je bil oproščen vseh gmotnih skrbi. Iskal je kot mož dalje svojega poklica ter se slednjič odločil za pesništvo, ki je, kakor znano, jako prijeten posel za one, ki imajo čas in veselje zanj. Prvo njegovo pesniško delo, ki nosi doneči naslov „Promethidenlos“, ni doseglo nikakega priznanja, in Hauptmann sam ga je zavrgel. Zdaj pa je dobil v roke prevod Holmsenove igre „Papa Hamlet“. Skrajni naturalizem, ki slika vsako malenkost s fotografično natančnostjo, je Hauptmannu ugajal tako, da je spisal kmalu igro v tem slogu, katero je posvetil Bjarne P. Holmsenu, „najdoslednejšemu naturalistu, z radostnim priznanjem od njega dobljenega, odločilnega nagiba“. Tej igri je dal naslov „Vor Sonnenaufgang“. Ker so jo „moderni“ razglasili kot epohalno delo, navedimo kratko njeno vsebino. — Socialno-demokratičen agitator pride v šleski premogarski okraj, da bi proučeval njegove socialne razmere. Tu najde nekdanjega sošolca kot zeta bogatega premogarja, ki presedeva cele dneve v krčmi pri žganju, med tem ko živi njegova rodbina doma bahato in razkošno. Žena prijateljstva pričakuje poroda in se ne prikaže na odru. A toliko izvemo o njej, da se kot vredna hči svojega vedno pijanega očeta tudi ona ne more lo-

čiti od steklenice. Sirovost starega pijanca, podlost in propalost in napuhnjenost njegove druge žene, kateri se pridružuje nič boljši ljubimec, samopridnost in razkošno poželjivost zetovo — vse to popisuje Hauptmann brez obzira in usmiljenja „po naravi“. Nekaj kmečkih delavcev izpopolnjuje to „socialno“ podobo. Sredi tega močvirja stoji nepokvarjeno dekle, sirovega premogarja mlajša hči Helena, ki je zunaj domače hiše dobila precej dobro vzgojo, dasi njena izobrazba ne presega mnogo navadnega kmečkega obzorja. Socialistiški agitator se naglo vname za to kmečko nedolžnost in za njene svetle lase. Takoj

Spomenik cesarice Elizabete v Montreuxu.

pri prvi večerji govori agitator dolgo razpravo proti alkoholizmu, polno statističnih podatkov in števil. Helena je tako prepričana, tako navdušena zanj, da takoj sklene, nikdar več ne pokusiti alkoholske pijače. A nesreča se že bliža. Dr. Alfred Loth — tako je ime našemu socialistu — se hoče oženiti samo pod dvema pogojema: Prihodnja soproga mora biti iz popolnoma zdrave rodbine, da bodo tudi otroci zdravi, in pa ona mu mora prva odkriti svojo ljubezen. Drugi pogoj se kmalu izpolni, in zdaj sledi več nežnih ljubavnih prizorov. A pri prvem pogoju je težava. K porodnici pokličejo zdravnika, in ta razjasni Lothu strašne razmere v tej hiši, o katerih

naš socialist — to je čudno — doslej ničesa zapazil ni. Prvi otrok starejše hčere je tri leta star umrl „za alkoholizmom“. To je seveda zoper Lothove principe, in vkljub temu, da zdravnik konstatira popolno zdravje Helenino, beži socialist iz zastrupljene hiše brez slovesa in pojasnila. Tako se pokaže Loth kot mrzla matematična formula brez srca in čustva. Po vročih ljubavnih prizorih gledavec ne more umeti tega nedramatičnega dogodka. Loth ni človek, ampak nekak računski zaključek. Dosledno bi bilo, da bi zdaj pisatelj razvijal dalje svojo alkoholistiško teorijo. A Helena zagradi namesto za žganjarsko steklenico za — lovski nož in se konča. Če bi to storila v prvi razburjenosti, bi sicer tudi ne bilo prav, a vsaj umljivo. Pa naturalizem mora vse popisovati počasi in natančno, in zato tudi Helena čaka, da se najprej izprazni stranska soba, v kateri namerava izvršiti svoje dejanje. Nato pride dekla in nam pove v neotesanem šleskem dialektu, kaj se je zgodilo. — Taka je vsebina te igre, ki jo imajo novejši naturalisti za nekak vzor. Posameznosti nam predočuje z največjo natančnostjo, vsaka poteza je z najskrbnejšim opazovanjem vzeta iz življenja, a vendar prava dramatiška umetnost to ni. Namesto živega razvoja značajev vidimo tu le osebe v različnih položajih. To je umetnost v malem, in zato ni velika umetnost. Kadar se pa začne vlečiti na oder tudi stvari, ki so sicer istinite, ki pa so sirove in gnusne, tedaj tudi nimamo več pred seboj umetnosti. Tega prepričanja nam nihče ne more vzeti, da je umetnost le tam, kjer je lepota.

Ognjeniški izbruh na otoku Martiniquu.

Iz stare rimske zgodovine nam je znano, kako je l. 79. po Kr. rojstvu nenadoma ognjenik Vezuv izbljuval toliko lave, da je zasul z ognjeno zmesjo mesti Herculanium in Pompei (glej „Dom in Svet“, l. 1897., str. 54). Kakor pravljica iz prastarih dob se nam je zdelo zgodovinsko poročilo. A dne 8. maja t. l. je prišla v Evropo strašna novica, ki nas je prepričala, da še vedno delujejo podzemne ognjene sile, proti katerim je človek brez brambe in moči.

Francosko pomorsko ministrstvo je dobilo od poveljnika križarke „Suchet“ sledečo brzojavko iz mesta Fort de France na otoku Martiniquu: „Vračam se iz mesta Saint-Pierre. Ob 8. uri jutraj je ognjenik uničil celo mesto. Bojimo se, da so pokončani vsi prebivanci. Rešilo se jih je kakih trideset, katere imam